

Kungl. Tekniska högskolan
Rektor

Juridiska avdelningen
Verksjurist Pontus Kyrk
BESLUT

2003-01-30
Reg.nr 31-5637-02

Anmälan mot Kungl. Tekniska högskolan angående dess beslut att ogiltigförklara betygsbeslut

Anmälan

S och K har i varsin anmälan till Högskoleverket begärt att Högskoleverket skall granska Kungl. Tekniska högskolans (KTH) beslut att ogiltigförklara deras betygsbeslut.

S har anfört bl.a. följande. Hon studerar vid lantmåteriprogrammet på KTH. I matematikkursen på detta program tillämpas ett system med veckovisa s.k. lappskrivningar som motsvarar ett tal på tentamen. För ett par veckor sedan förekom oegentligheter i en av grupperna som skrev lappskrivningen. Läraren gav felaktigt de tenterande studenterna i denna grupp ledning till problemets lösning innan skrivningens början. Läraren tillät även gruppen "dra över skrivtiden". Nu har KTH meddelat att alla som blev godkända i den gruppen skall skriva om. Hon anser det vara orimligt att hon själv skall drabbas av att läraren har gjort fel.

K har anfört bl.a. följande. Han går första terminen på KTH:s lantmåteriprogram. Väg- och vattenbyggnadsteknik årskurs 1 läser samma kurs med samma upplägg parallellt med lantmåteriprogrammet fast med den skillnaden att de har sin lappskrivning en dag innan. Detta har fått till följd att hans klass varje vecka begär att få ut deras lappskrivning och får därmed i princip veta vilka "problem" studenterna på väg- och vattenbyggnadsteknik har haft. Denna vecka var problemens karaktärer mycket lika varandra. Vid lappskrivningarna får läraren proven i förslutna kuvert. Innan läraren öppnade kuvertet ritade han en linje i ett koordinatsystem på tavlan och sa att det var många studenter på väg- och vattenbyggnadstekniska programmet som hade glömt ändpunkterna. Dessa ändpunkter hade han och övriga på lantmåteriprogrammet räknat på föregående vecka och lärarna hade ett otal gånger påmint om att dessa inte skulle glömmas.

Lappskrivningen hade således inte börjat innan läraren gav informationen och mer eller mindre samtliga av de tenderande hade dagen innan räknat på den lappskrivning som studenterna vid det väg- och vattenbyggnadstekniska programmet hade gjort samma dag. Två klasskamrater till honom har fått ”dispens” från att göra om ifrågasvarande skrivning. Han anser att högskolans agerande i denna fråga strider mot förvaltningslagen.

Utredning

Kungl. Tekniska högskolans yttrande

Anmälan har remitterats till KTH för yttrande. KTH har i remissvar anfört följande.

./.../Matematikinstitutionens kurs 5 B I 124 Differential- och integralkalkyl I, del I, för lantmätar teknologer examineras antingen genom att teknologerna får godkänt på fem lappskrivningar av sju eller genom en sedvanlig kurstentamen.

Anmälningarna avser förhållanden betr lappskrivning nr 3 med skrivtid 15 minuter, där teknologerna var uppdelade i tre grupper på ca 30 i vardera grupp ett och två samt ca 60 i grupp tre. Inga hjälpmedel var tillåtna. Vid skrivningens början gav grupp tres lärare gruppen muntlig ledning av så avgörande slag att provmomentet i allt väsentligt bortföll. Läraren medgav också gruppen mer än fördubblad skrivtid. Övriga två grupper fick ingen hjälp och fick nöja sig med stipulerad skrivtid. När det stod klart att grupp tre fått obehörig hjälp ogiltigförklarades betygsättningen för flertalet teknologer i denna grupp. Ett mindre antal teknologer, som t f a sen ankomst inte tagit del av den givna vägledningen och fått sina resultat godkända, berördes inte av beslutet.

Ett nytt skrivningstillfälle bestämdes för grupp tre samt för de teknologer som underkänts i de övriga två grupperna.

De två anmälande teknologerna är från grupp tre och vänder sig mot att det tidigare godkända betyget ogiltigförklarats.

I Högskoleverkets remiss impliceras fråga om KTHs åtgärd står i strid med 27 § förvaltningslagen (1986:223) med avseende på gynnande förvaltningsbeslut.

.....

KTH har statsmakternas uppdrag att bl a meddela akademisk undervisning på området teknik och dess grundvetenskaper samt efter fullgjorda kursfordringar examinera civilingenjörer enligt gällande examensordning. KTHs verkställande av detta uppdrag utgör myndighetsutövning under självklart ansvar för att studenterna uppnått examensordningens mål med de kunskaper och färdigheter som den kräver.

Det sagda utesluter att KTH examinerar en student som inte fullgjort föreskrivna prov med godkänt resultat.

I förevarande fall företogs bedömning och beslöts om betygsättning av en skrivning där lösningen presenterats i förväg. Åtgärden står i direkt strid med kravet på saklighet vid examination, ett krav som ytterst grundar sig på 1 kap 9 § regeringsformen. Ett obehörigt och i sak avgörande gynnande av en grupp studenter framför två andra är inte heller förenligt med lagrummets stadganden om likhet inför lagen och om opartiskhet.

Beslutet att betygsätta i förevarande fall innebär examination av en student som inte med godkänt resultat genomgått föreskrivna prov. Beslutet är därmed en nullitet, d v s en myndighetsåtgärd som är behäftad med så allvarliga fel att ogiltigheten av åtgärden inte behöver konstateras genom särskilt förfarande såsom process. Vid detta förhållande föreligger alltså inte något gynnande förvaltningsbeslut av beskaffenhet att utlösa tillämpning av 27 § förvaltningslagen.

Det är KTHs mening att dess åtgärder i anledning av den uppkomna situationen står i överensstämmelse med gällande författningar./.../

S och K har beretts tillfälle att yttra sig över KTH:s remissvar, men har inte lämnat någon kommentar.

Högskoleverkets bedömning

Av 6 kap. 7 § högskoleförordningen (1993:100) framgår att betyg skall sättas på en genomgången kurs. Betyget skall, enligt samma föreskrift, bestämmas av en av högskolan särskilt utsedd lärare (examinator).

Av 12 kap. högskoleförordningen följer att examinatorns beslut om betyg inte får överklagas. Däremot finns det inte någon bestämmelse i högskoleförfattningarna som anger förutsättningarna för ändring av ett expedierat betygsbeslut. Frågan måste i stället lösas i enlighet med allmänna förvaltningsrättsliga bestämmelser och den praxis som gäller för gynnande förvaltningsbeslut (jfr bl.a. Högskoleverkets rapport "Rättssäker examination – En tillsynsrapport" 1998:39, s. 30 f. och JO 2000/01, s. 434 f.)

26 § förvaltningslagen (1986:223) reglerar *rättelse av skrivfel och liknande* och innebär att en myndighet får rätta beslut som innehåller uppenbara oriktigheter till följd av skrivfel m.m. Sådana s.k. förbiseendefel får rättas såväl till nackdel som till fördel för den enskilde.

I 27 § förvaltningslagen regleras *en beslutsmyndighets omprövningsplikt* och innebär att en myndighet är skyldig att ändra ett beslut som den har meddelat som första instans om det är uppenbart oriktigt på grund av nya omständigheter eller av någon annan anledning, och det kan ske snabbt och enkelt utan att det blir till nackdel för någon enskild part.

I propositionen till förvaltningslagen (prop. 1985/86:80, s. 39 f.) anförde departementschefen om möjligheterna till själv rättelse att heltäckande föreskrifter saknades utom på några få förvaltningsområden. Två av dessa var socialförsäkrings- och skatteområdet. I övrigt var man, enligt departementschefen, ofta hänvisad till att söka ledning i de allmänna principerna om förvaltningsbeslutens s.k. rättskraft som hade utbildats i praxis. Möjligheten att ändra beslutet efter expediering eller motsvarande tidpunkt beror på beslutets karaktär. Departementschefen anförde vidare följande.

Gynnande beslut kan i regel inte återkallas. En myndighet som har meddelat ett tillstånd, beviljat ett statsbidrag, tillsatt en offentlig funktionär osv. får alltså i regel inte rätta beslutet till den enskildes nackdel. Tre viktiga undantag gäller dock:

I. Ett beslut kan återkallas med stöd av förbehåll i själva beslutet eller i den författning som ligger

till grund för beslutet. Det förtjänar att påpekas att myndigheter under vissa förutsättningar anses kunna förse sina beslut med återkallelseförbehåll även utan uttryckligt författningsstöd.

2. Återkallelse av ett gynnande beslut anses också möjligt med hänsyn till en hälsofara, brandfara, trafikfara eller av andra säkerhetsskäl.

3. Återkallelse kan ske, om den enskilde har utverkat det gynnande beslutet genom vilseledande uppgifter.

I sitt svar till Högskoleverket anför KTH bl.a. att beslutet att godkänna studenterna på ifrågasvarande skrivning var att betrakta som en nullitet, dvs. beslutet var att betrakta som obefintligt och att ogiltigheten av åtgärden inte behöver konstateras genom ett särskilt förfarande såsom en process. Därmed skulle enligt KTH:s mening något gynnande förvaltningsbeslut inte föreligga.

För att ett fel hos ett beslut skall medföra nullitetsverkan krävs dels att det är väsentligt, dels att det är uppenbart; dessutom måste beslutets felaktighet vara odiskutabel. Det är således bara grova och avgörande fel som kan tillerkännas nullitetsverkan. Ett beslut som är förfalskat eller härrör från en person som utan rätt utgivit sig för att vara en myndighetsperson är utan tvivel en nullitet. Ett beslut som meddelats av fel myndighet är säkerligen en nullitet, om det är uppenbart att reglerna om kompetensfördelning åsidosatts. Även grova fel i förfarandet kan medföra nullitetsverkan. Hänsyn måste också tas till beslutens innebörd. Hänsynen till den enskildes trygghet medför att det finns mindre anledning att antaga nullitetsverkan vid gynnande beslut än vid betungande (jfr Strömberg "Allmän förvaltningsrätt", 15:e upplagan, s. 83 f.).

Högskoleverket gör följande bedömning.

Det är ostridigt att besluten att godkänna de berörda studenterna hade meddelats.

Eftersom det saknas kännedom om huruvida studenterna ifråga skulle ha fått godkänt även utan informationen från läraren eller den förlängda skrivtiden, kan ifrågasvarande besluts felaktighet inte anses ha varit odiskutabel. Det finns inte heller något stöd i utredningen för att K eller S utnyttjade den förlängda skrivtiden. Trots att alla studenter i den berörda gruppen fick samma information, synes inte alla ha blivit godkända. Detta tyder på att felet, dvs. den information och den förlängda skrivtiden eleverna i gruppen fick, inte var helt avgörande för deras skrivresultat. Lärarens felaktiga förfarande under skrivningen, och de efterföljande godkända betygen, kan därför inte utgöra ett så grovt fel att betygsbesluten kan betraktas som en nullitet.

Om besluten att godkänna studenterna på ifrågasvarande skrivning inte kan anses utgöra en nullitet kvarstår frågan om det var möjligt att ändra besluten med stöd av förvaltningsrättsliga bestämmelser och principer.

Högskoleverket anser att 26 § förvaltningslagen inte är tillämplig eftersom det inte rörde sig om ett s.k. "förbiseendefel". Ändringsbesluten var till nackdel för studenterna. Därmed kan det inte vara fråga om en tillåten omprövning enligt

27 § förvaltningslagen. Utredningen ger inte heller stöd för att någon princip om ändring av gynnande beslut kan vara tillämplig

Högskoleverket anser inte heller att det är visat att besluten att godkänna ifrågavarande studenter på rådande underlag för examination innebar ett gynnande av dessa studenter framför andra att på ett sådant sätt att det skulle strida mot de i 1 kap. 9 § regeringsformen angivna kraven på opartiskhet och saklighet.

Högskoleverket finner sammanfattningsvis att KTH inte har haft något rättsligt stöd för att vare sig ogiltigförklara eller ändra besluten att godkänna studenterna på ifrågavarande skrivning och ställer sig kritisk till KTH:s agerande i detta ärende. Högskoleverket förutsätter att KTH ser över sina rutiner för hur berörda lärare informeras om vilken information dessa kan lämna till studenter inför en tentamen. Det är också viktigt att säkerställa att alla studenter får samma information.

Med dessa besked avslutas ärendet.

Beslut i detta ärende har fattats av chefsjuristen Annica Lindblom i närvaro av verksjuristen Teresa Edelman efter föredragning av verksjuristen Pontus Kyrk.

Annica Lindblom

Pontus Kyrk